

СОРТОВИВЧЕННЯ ТА СОРТОЗНАВСТВО

УДК 582.711.712:[581.522.4+581.95]:[58:069.029](477-25)

Підсумки інтродукції старовинних троянд у Національному ботанічному саду імені М. М. Гришка НАН України

О. Л. Рубцова, доктор біологічних наук

В. І. Чижанькова

Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України
clair_de_lune@rambler.ru

Мета. Оцінити результати інтродукції старовинних сортів троянд на основі аналізу їхніх декоративних властивостей та господарсько-цінних ознак. **Методи.** Польові, порівняльний аналіз, узагальнення. **Результати.** Проаналізовано колекційний фонд троянд Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка (м. Київ). Здійснено порівняння генофонду зі світовою колекцією троянд. Внаслідок скринінгу колекції в Національному ботанічному саду імені М. М. Гришка було виявлено 22 старовинні сорти та складено їхній опис. Проведено оцінку декоративності, господарсько-цінних ознак та зимостійкості, яка в підсумку становила від 81 до 100 балів. Оцінка зимостійкості, яка базується на обліку ступеня зимового пошкодження пагонів у польових умовах, свідчить, що в умовах Києва виявилися повністю зимостійкими 13 сортів, решта дев'ять були недостатньо зимостійкими. **Висновки.** Внаслідок аналізу оцінок декоративності, господарсько-цінних ознак та зимостійкості було встановлено, що для впровадження в ландшафтне будівництво є придатними 12 сортів старовинних троянд: 'Cardinal de Richelieu', 'Commandant Beaurepaire', 'La Reine', 'Louise de Odier', 'Madame Plantier', 'Maiden's Blush', 'Marie Baumann', 'Mousseuse Rouge', 'Persian Yellow', 'Poppius', 'Reine des Violettes', 'Versicolor'.

Ключові слова: старовинні троянди, декоративність, зимостійкість.

Вступ. Історія цивілізації нерозривно пов'язана з розвитком рослинництва, в основі якого, в свою чергу, лежить становлення сортименту корисних і декоративних рослин. Поява в культурі декоративних рослин має коротший період порівняно з виникненням культурних харчових і технічних рослин. До того ж цей процес є набагато краще документованим, що дає можливість, поперше, простежити шляхи поширення в культурі декоративних рослин, тобто динаміку розширення їхнього культивативного ареалу, по-друге, намітити періодизацію у створенні сучасного сортименту декоративних рослин. Таким чином, колекція старовинних троянд – це наочне, концентроване вираження прогресу в рослинництві за порівняно короткий період історії, демонстрація шляхів використання рослинних ресурсів земної кулі, резервної мінливості інтродуцентів, що проявляється в культурі й творчих можливостях людини.

Ботанічні сади, одним з першочергових завдань яких є вивчення біорізноманітності де-

коративних рослин і популяризація їх, не можуть не враховувати під час створення своїх колекцій і експозицій історичний аспект [1].

Увесь сучасний світовий сортимент троянд, що налічує близько 30 тисяч сортів, поділяють на дві групи згідно з історією походження: старовинні та сучасні троянди. До старовинних належать сорти, виведені до 1867 р. Відповідно, сучасні троянди – це сорти, виведені пізніше, оскільки 1867 р. вважають переломним в історії селекції садових троянд (цього року було створено видатний сорт 'La France' – перший сорт троянд чайно-гібридної групи) [2].

Нині в садах троянд часто створюють спеціальні історичні колекції (як це було зроблено у відомому саду троянд л'Ей у передмісті Парижа), або виділяють у складі колекцій групи інтродуцентів, що відрізняються за історією введення їх у культуру [3–6].

Метою досліджень було проаналізувати колекційний фонд старовинних троянд Національного ботанічного саду імені М. М.

Гришка НАН України та порівняти з кількісним складом старовинних троянд у світовій колекції троянд, яку описано у спеціалізованому періодичному виданні *Modern Roses-12* [7], а також внаслідок аналізу декоративних і господарсько-цінних ознак старовинних сортів троянд оцінити результати їх інтродукції.

Матеріали та методика досліджень. Досліджували колекцію троянд Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України (НБС). Декоративність та господарсько-цінні ознаки оцінювали за відповідною методикою [8], зимостійкість – за методикою М. В. Бессчетновой [9]. За результатами проведених досліджень було складено опис сортів за схемою каталогу *Modern Roses-12* [7] (назва сорту, автор, рік виведення, особливості куща, листків, квіток) та визначено можливість їх використання в сучасному садово-парковому будівництві.

Результати досліджень. Внаслідок скринінгу колекції НБС було встановлено, що в ній збереглося 22 сорти старовинних троянд. Це становить приблизно 5% загальної кількості сортів колекції НБС, що збігається з відносною кількістю старовинних троянд у світовій колекції (табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення кількості сортів різних садових груп у світовій колекції троянд та колекції НБС

Назва групи	Кількість сортів, %	
	світова колекція троянд	колекція НБС
Чайно-гібридні	37	28
Флорибунда	16	13
Напіввіткі	9	19
Ремонтантні	6	0,4
Гібриди шипшин	6	10
Старовинні троянди	5	5
Мініатюрні	4	3
Виткі великоквіткові	3	9
Поліантові	3	0,3
Рамблери	2	2
Клаймінги	2	0,3
Грандіфлора	1	2
Інші	6	8
Разом	100	100

Старовинні троянди з колекції НБС відносять до таких підгруп: гальські – 3 сорти, бурбонські – 2, виткі великоквіткові – 3, ремонтантні – 4, рамблери – 1, портландські – 2, дамаські – 1, центифольні – 1, гібриди *Rosa alba* L. – 3, гібриди *R. foetida* Herrm. – 1, гібриди *R. spinosissima* L. – 1.

Нижче наведено опис старовинних сортів колекції троянд НБС.

'Cardinal de Richelieu' (Parmantier, 1847) – кущ 90–120 см заввишки, листки матові, квітки бузкові, середні (6–7 см), махрові (40–50 пелюсток), ароматні.

'Commandant Beaurepaire' (Moreau-Robert, 1864) – кущ до 175 см, листки матові, квітки білі, середні (7–8 см), махрові (80–90 пелюсток), ароматні.

'Comtesse de Woronzoff' (Hartwiss, 1829) – кущ до 300 см, листки блискучі, квітки кремово-білі, краї пелюсток червоні, середні (7–8 см), ароматні.

'Duc de Constantine' (Soupert-Notting, 1857) – розлогий кущ до 100 см, листки блискучі, квітки ніжно-рожеві, великі (8–9 см), махрові (60–62 пелюстки), ароматні.

'Félicité et Perpétue' (Jacques, 1827) – кущ до 2 м, листки блискучі, квітки світло-кремові, середні (7–8 см), махрові (26–40 пелюсток), ароматні.

'Félicité Parmentier' (Parmentier, 1836) – кущ до 150 см, листки блискучі, квітки рожеві, середні (7–8 см), махрові (90–100 пелюсток), ароматні.

'Fortune's Double Yellow' (Fortune, 1845) – кущ до 250 см, листки матові, квітки жовті, великі (9–10 см), махрові (9–16 пелюсток), ароматні.

'Jacques Cartier' (J. Desprez, 1842) – кущ до 150 см, листки матові, квітки рожеві, великі (10 см), махрові (70 пелюсток), аромат слабкий.

'La Reine' (H. Laffay, 1842) – кущ до 150 см, листки матові, квітки рожеві, великі (10–11 см), махрові (75–80 пелюсток), ароматні.

'Louise de Odier' (Margottin, 1851) – кущ до 170 см, листки блискучі, квітки рожеві, середні (8 см), махрові (76–82 пелюстки), ароматні.

'Madame Boll' (D. Boll, 1858) – кущ до 80 см, листки матові, квітки рожеві, великі (9–11 см), махрові (40 пелюсток), ароматні.

'Madame Hardy' (Ju.-A. Hardy, 1831) – кущ до 150 см, листки матові, квітки білі, середні (8–9 см), махрові (17–25 пелюсток), ароматні.

'Madame Plantier' (Plantier, 1835) – кущ до 150 см, листки матові, квітки кремово-білі, середні (6–7 см), махрові (80–100 пелюсток), ароматні.

'Maiden's Blush' (Kew, 1797) – кущ до 130 см, листки матові, квітки рожеві, середні (6–7 см), махрові (70 пелюсток), ароматні.

'Marechal Niel' (Pradel, 1864) – кущ до 180 см, листки матові, квітки світло-жовті, великі (10–11 см), махрові (30 пелюсток), із сильним ароматом.

'Marie Baumann' (Baumann, 1863) – кущ до 200 см, листки матові, квітки червоні, великі (10 см), махрові (60–80 пелюсток), із сильним ароматом.

'Mousseuse Rouge' (1842) – кущ до 100 см,

листки матові, квітки бузкові, середні (8 см), махрові (80–90 пелюсток), аромат слабкий.

'*Persian Yellow*' (1837) – кущ до 150 см, листки матові, квітки жовті, середні (8 см), махрові (40 пелюсток), аромат сильний, неприємний.

'*Poppius*' (C. Stenberg, 1850) – кущ до 200 см, листки матові, квітки рожеві, середні (6–7 см), махрові (20–25 пелюсток), ароматні.

'*Président de Sèuze*' (Hébert, 1828) – кущ до 150 см, листки матові, квітки рожево-малинові в центрі, світліші по краях, середні (7–8 см), махрові (80–90 пелюсток), ароматні.

'*Reine des Violettes*' (Mille-Mallet, 1860) – кущ до 160 см, листки матові, квітки бузкові, великі (10–11 см), махрові (50–70 пелюсток), ароматні.

'*Versicolor*' (1581) – кущ до 120 см, листки матові, квітки білі з рожевими смугами, ароматні.

Результати оцінки декоративності та господарсько-цінних ознак старовинних троянд наведено в таблиці 2.

Підсумкова оцінка декоративності та господарсько-цінних ознак становила від 81 до 100 балів.

Оцінка зимостійкості за методикою М. В. Бессчетновой [9], яка базується на обліку ступеня зимового пошкодження пагонів у польових умовах, свідчить, що в колекції НБС є повністю зимостійкими 13 сортів: 'Cardinal de Richelieu', 'Commandant Beaurepaire', 'Félicité Parmentier', 'La Reine', 'Louise de Odier', 'Madame Plantier', 'Maiden's Blush', 'Marie Baumann', 'Mousseuse Rouge', 'Persian Yellow', 'Poppius', 'Reine des Violettes', 'Versicolor', решта дев'ять – недостатньо зимостійкими.

Висновки. За результатами аналізу оцінок декоративності, господарсько-цінних ознак та зимостійкості для впровадження в ландшафтне будівництво Правобережного Лісо-степу можна використовувати такі 12 сортів старовинних троянд: 'Cardinal de Richelieu' (рис. 1), 'Commandant Beaurepaire' (рис. 2), 'La Reine' (рис. 3), 'Louise de Odier' (рис. 4), 'Madame Plantier' (рис. 5), 'Maiden's Blush' (рис. 6), 'Marie Baumann' (рис. 7), 'Mousseuse Rouge' (рис. 8), 'Persian Yellow' (рис. 9), 'Poppius' (рис. 10), 'Reine des Violettes' (рис. 11), 'Versicolor' (рис. 12).

Таблиця 2

Оцінка декоративності та господарсько-цінних ознак старовинних троянд

Сорт	Оцінка декоративності та господарсько-цінних ознак, бали									Сумарна кількість балів
	забарвлення квіток та його стійкість	розмір квітки	форма квітки	махровість	стійкість квітки до несприятливих умов	кущ (габітус, листки)	оригінальність сорту	рясність цвітіння	загальний стан рослин	
'Cardinal de Richelieu'	20	4	10	5	10	10	10	20	5	94
'Commandant Beaurepaire'	20	4	8	5	10	10	10	20	5	92
'Comtesse de Woronzoff'	20	5	10	4	6	10	10	20	4	89
'Duc de Constantine'	16	4	8	5	10	10	8	20	5	86
'Félicité et Perpétue'	16	4	6	5	8	10	8	20	4	81
'Félicité Parmentier'	16	4	6	5	8	10	8	20	4	81
'Fortune's Double Yellow'	16	4	8	4	8	10	8	20	4	82
'Jacques Cartier'	16	4	10	5	10	10	8	20	4	87
'La Reine'	20	5	10	5	10	10	10	25	5	100
'Louise de Odier'	20	5	10	5	10	10	10	25	5	100
'Madame Boll'	20	5	10	5	10	10	10	25	4	99
'Madame Hardy'	20	4	8	5	8	10	10	20	4	89
'Madame Plantier'	16	4	8	5	10	10	8	20	5	93
'Maiden's Blush'	20	5	10	5	10	10	10	20	4	94
'Maréchal Niel'	20	5	10	4	8	10	8	20	4	89
'Marie Baumann'	20	5	10	5	8	10	8	20	5	91
'Mousseuse Rouge'	20	5	10	5	8	10	10	20	5	93
'Persian Yellow'	20	4	10	4	10	10	10	25	5	98
'Poppius'	20	4	8	4	8	10	10	20	5	94
'Président de Sèze'	20	4	8	5	8	10	10	20	4	89
'Reine des Violettes'	20	5	10	5	8	10	10	20	5	93
'Versicolor'	20	5	10	5	8	10	10	20	5	93

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 4

Рис. 5

Рис. 6

Рис. 7

Рис. 8

Рис. 9

Рис. 10

Рис. 11

Рис. 12

Особливого значення вони набувають під час озеленення старовинних замків, палаців, культових споруд, а також у разі створення спеціальних композицій (наприклад, в експозиції троянд у НБС «Троянди в творчості Уільяма Шекспіра», присвяченої 450-річчю від дня народження великого драматурга, серед інших старовинних сортів було використано 'Versicolor').

Колекції старовинних троянд мають не тільки пізнавальне значення, вони також є цінним матеріалом для проведення сучасних селекційно-генетичних досліджень, оскільки в них представлені сорти, що тривалий час перебувають у культурі та є донорами різних ознак, зокрема ремонтантності й толерантності. Старовинні троянди використовують у селекційних програмах для виведення сучасних сортів у стилі «романтика» з розеткоподібними квітками.

Використана література

1. Головкин Б. Н. История интродукции растений и ее отражение в специальных коллекциях ботанических садов / Б. Н.

Головкин // Биологическое разнообразие. Интродукция растений / матер. III Междунар. науч. конф. (23–25 сентября 2003 г., Санкт-Петербург). – СПб.: Изд. Бот. сада им. В. Л. Комарова РАН, 2003. – С. 117–118.

2. Клименко В. Н. Методика первичного сортоизучения садовых роз / В. Н. Клименко, З. К. Клименко. – Ялта, 1971. – 21 с.
3. Beales P. *Roses* / P. Beales. – London : Harper Collins Publishers, 1992. – 472 p.
4. Rosarium Sangerhausen. *Rosenverzeichnis*. – Sangerhausen : Druckerei Mobius Artern, 1976. – 210 s.
5. Krussman G. *The Complete book of Roses* / G. Krussman. – Portland, OR : Timber press, 1981. – 436 p.
6. Fearnley-Whittingstall J. *Rose Garden* / J. Fearnley-Whittingstall. – London : Chatto&Windus, 1989. – 202 p.
7. Monder M. *Katalog roz* / M. Monder. – Warszawa : Agencja Promocji Zieleni, 2008. – 168 s.
8. *Modern Roses–12: The Comprehensive List of Roses in Cultivation or of Historical or Botanical Importance* / M. A. Young, Ph. Schorr (Eds.). – Shreveport : The American Rose Society, 2007. – 576 p.
9. Бессчетнова М. В. *Розы. Биологические основы селекции* / М. В. Бессчетнова. – Алма-Ата : Наука, Казах. ССР, 1975. – 204 с.

References

1. Golovkin, B. N. (2013). *Istoriya introduktsii rasteniy i ee otrazhenie v spetsial'nykh kollektsiyakh botanicheskikh sadov*

- [History of plant introduction and its reflection in special collection of botanical gardens]. *Biologicheskoe raznoobrazie. Introduktsiya rasteniy : mater. III Mezhdunar. nauch. konf. [Biodiversity. Plant introduction: proc. 3rd Int. Sci. Conf.]*. (pp. 117–118). St-Petersburg: Izd. Botan. sada im. V. L. Komarova RAN. [in Russian]
2. Klimenko, V. N., & Klimenko, Z. K. (1971). *Metodika pervichnogo sortoizucheniya sadovykh roz* [Methods of primary studying of garden roses]. Yalta: N.p. [in Russian]
 3. Beales, P. (1992). *Roses*. London: Harper Collins Publishers.
 4. *Rosarium Sangerhausen. Rosenverzeichnis*. (1976). Sangerhausen: Druckerei Mobius Artern.
 5. Krussman, G. (1981). *The Complete book of Roses*. Portland, OR: Timber press.
 6. Fearnley-Whittingstall, J. (1989). *Rose Garden*. London: Chatto&Windus.
 7. Monder, M. (2008). *Katalog roz*. Warszawa: Agencja Promocji Zieleni.
 8. Young, M. A., & Schorr, Ph. (Eds.). (2007). *Modern Roses – 12: The Comprehensive List of Roses in Cultivation or of Historical or Botanical Importance*. Shreveport: The American Rose Society.
 9. Besschetnova, M. V. (1975). *Rozy. Biologicheskie osnovy selektsii* [Roses. Biological bases of breeding]. Alma-Ata: Nauka, Kazakh. SSR. [in Russian]

УДК 582.711.712:[581.522.4+581.95]:[58:069.029](477-25)

Е. Л. Рубцова, В. И. Чижанькова. Итоги интродукции старинных роз в Национальном ботаническом саду имени Н. Н. Гришка НАН Украины

Цель. Оценить результаты интродукции старинных сортов роз на основании анализа декоративных свойств и хозяйственно-ценных признаков. **Методы.** Полевые, сравнительный анализ, обобщение. **Результаты.** Проанализирован коллекционный фонд роз Национального ботанического сада имени Н. Н. Гришко (г. Киев). Проведено сравнение генофонда с мировой коллекцией роз. В результате скрининга коллекции в Национальном ботаническом саду имени Н. Н. Гришко выявлено 22 старинных сорта и составлено их описание. Проведена оценка декоративности, хозяйственно-ценных признаков и зимостойкости, которая в итоге составляла от 81 до 100 баллов. Оценка зимостойкости, которая базируется на учете степе-

ни зимнего повреждения побегов в полевых условиях, показала, что в условиях Киева оказались полностью зимостойкими 13 сортов, остальные девять оказались недостаточно зимостойкими. **Выводы.** В результате анализа оценок декоративности, хозяйственно-ценных признаков и зимостойкости было установлено, что для внедрения в ландшафтное строительство подходят 12 сортов старинных роз: ‘Cardinal de Richelieu’, ‘Commandant Beurepaire’, ‘La Reine’, ‘Louise de Odier’, ‘Madame Plantier’, ‘Maiden’s Blush’, ‘Marie Baumann’, ‘Mousseuse Rouge’, ‘Persian Yellow’, ‘Poppius’, ‘Reine des Violettes’, ‘Versicolor’.

Ключевые слова: старинные розы, декоративность, зимостойкость.

UDC 582.711.712:[581.522.4+581.95]:[58:069.029](477-25)

O. L. Rubtsova, V. I. Chizhankova. Results of old roses introduction at M. M. Hryshko National Botanical Garden, NAS of Ukraine

Purpose. To evaluate results of old garden roses varieties introduction based on the analysis of their decorative properties and economic characters. **Methods.** Field study, comparative analysis, generalization. **Results.** The collection of roses at M. M. Hryshko National Botanical Garden (the city of Kyiv) was analyzed. A comparison was drawn between their gene pool and the world collection of roses. After collection screening, 22 old varieties were found at M. M. Hryshko National Botanical Garden and described. Their decorative properties, economic characters and winter hardiness were evaluated, the final result ranged from 81 to 100 points. Evaluation of winter hardiness that was based on the records of

shoot damage degree in the field during the winter showed that in Kyiv conditions 13 cultivars were exceptionally resistant to frost, the other 9 appeared to be frost-sensitive. **Conclusions.** As follows from the analysis of decorative values, economic characters and winter hardiness, 12 varieties of old roses such as ‘Cardinal de Richelieu’, ‘Commandant Beurepaire’, ‘La Reine’, ‘Louise de Odier’, ‘Madame Plantier’, ‘Maiden’s Blush’, ‘Marie Baumann’, ‘Mousseuse Rouge’, ‘Persian Yellow’, ‘Poppius’, ‘Reine des Violettes’, ‘Versicolor’ were found to be perfectly suitable for landscaping.

Keywords: old roses, decorative value, winter hardiness.

Надійшла 19.01.2016